

МАНІЧЕВ А. В.,ад'юнкт кафедри адміністративного
права і процесу
(Дніпровський державний університет
внутрішніх справ)

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.3.1.30>**ВИДИ ПРАВ ПІЛЬГОВИХ КАТЕГОРІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ**

У статті досліджено теоретико-правову природу класифікації прав пільгових категорій поліцейських в Україні в умовах воєнного стану та післявоєнного періоду. Автор обґрунтовує необхідність системної класифікації таких прав для ефективної реалізації соціальних гарантій та належного нормативного регулювання. Зазначено, що особливості правового статусу поліцейського передбачають наявність як загальногромадянських прав, гарантованих Конституцією України, так і спеціальних прав, що випливають із Закону України «Про Національну поліцію». Проаналізовано чинне законодавство щодо пільг, які гарантуються державою для окремих категорій працівників Національної поліції, а також розкрито класифікацію прав, що охоплюють основні, спеціальні та конкретні соціальні гарантії. Вперше у науковій площині запропоновано виокремлення трьох основних груп прав пільгових категорій поліцейських: основні (конституційні), спеціальні (професійні) та конкретні (додаткові, що надаються залежно від належності до пільгової категорії учасники бойових дій, особи з інвалідністю, постраждалі внаслідок Чорнобильської катастрофи тощо). Акцент зроблено на таких конкретних правах, як отримання грошової допомоги, пільг на оплату комунальних послуг, медичне забезпечення, санаторно-курортне лікування, психологічна підтримка тощо. Виявлено проблеми реалізації зазначених прав, зокрема: фрагментарність законодавства, бюрократичні бар'єри, недостатність фінансування, відсутність комплексної цифрової інфраструктури обліку пільг. У підсумку обґрунтовано доцільність впровадження єдиного електронного реєстру пільгових категорій поліцейських, автоматизованої системи обліку прав пільгових категорій осіб, розширення міжвідомчої взаємодії між суб'єктами надання прав особам, які мають право на пільги, та вдосконалення правового механізму соціального забезпечення поліцейських з урахуванням викликів, спричинених збройною агресією проти України. Акцентовано на важливості системного підходу до реалізації прав пільгових категорій поліцейських, особливо в умовах збройного конфлікту та післявоєнної реінтеграції.

Ключові слова: поліцейський, пільги, соціальні гарантії, права, соціальний захист, пільгова категорія осіб, реєстр, воєнний стан, післявоєнний період.

Manichev A. V. Types of rights of privileged categories of police officers

The article examines the theoretical and legal nature of the classification of the rights of privileged categories of police officers in Ukraine under martial law and the post-war period. The author justifies the need for a systematic classification of such rights for the effective implementation of social guarantees and proper regulatory regulation. It is noted that the peculiarities of the legal status of a police officer provide for the presence of both general civil rights guaranteed by the Constitution of Ukraine and special rights arising from the Law of Ukraine "On



the National Police”. The current legislation on privileges guaranteed by the state for certain categories of National Police employees is analyzed, and the classification of rights covering basic, special and specific social guarantees is also revealed. For the first time in the scientific field, it is proposed to distinguish three main groups of rights of privileged categories of police officers: basic (constitutional), special (professional) and specific (additional, granted depending on belonging to a privileged category participants in hostilities, persons with disabilities, victims of the Chernobyl disaster, etc.). The emphasis is placed on such specific rights as receiving cash assistance, benefits for paying for utilities, medical care, sanatorium treatment, psychological support, etc. Problems of implementing these rights were identified, in particular: fragmentation of legislation, bureaucratic barriers, insufficient funding, lack of a comprehensive digital infrastructure for accounting for benefits. As a result, the feasibility of implementing a single electronic register of privileged categories of police officers, an automated system for accounting for the rights of privileged categories of persons, expanding interdepartmental interaction between entities providing rights to persons entitled to benefits, and improving the legal mechanism for social security of police officers, taking into account the challenges caused by armed aggression against Ukraine, was substantiated. The emphasis is placed on the importance of a systemic approach to the implementation of the rights of privileged categories of police officers, especially in conditions of armed conflict and post-war reintegration.

Key words: *police officer, benefits, social guarantees, rights, social protection, preferential category of persons, register, martial law, post-war period.*

Вступ. Воєнна агресія проти України з 2014 року, а особливо повномасштабне вторгнення у 2022 році, істотно трансформували правову природу та зміст функціонування підрозділів Національної поліції. Поліцейські опинилися на передовій боротьби за національну безпеку, громадський порядок та життя громадян, що обумовило зростання кількості осіб, які належать до пільгових категорій: учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок поранень, сімей загиблих тощо.

У таких умовах особливого значення набуває питання чіткого правового визначення, класифікації та гарантування видів прав пільгових категорій поліцейських, як у період воєнного стану, так і після завершення активної фази бойових дій. Наявна нормативна база не завжди відповідає сучасним потребам і не забезпечує належного рівня соціального захисту, що створює ризики демотивації особового складу, порушення прав людини та несправедливого ставлення до осіб, які виконують службові обов’язки з підвищеним ступенем небезпеки.

Крім того, післявоєнний період потребуватиме ґрунтовної правової реконструкції системи соціального забезпечення поліцейських з метою реінтеграції, реабілітації та гарантування належного життєвого рівня. Саме тому теоретичне обґрунтування та класифікація прав пільгових категорій поліцейських має не лише наукове, а й практико-правове значення для подальшої нормотворчої та управлінської діяльності.

Таким чином, дослідження видів прав пільгових категорій поліцейських у воєнний та післявоєнний періоди є надзвичайно актуальним з огляду на потреби забезпечення соціальної справедливості, правової визначеності та ефективного функціонування органів правопорядку в умовах трансформації безпекового середовища України.

Стан дослідження проблеми. В Україні низка науковців досліджували питання забезпечення прав пільгових категорій поліцейських, зокрема в контексті їх соціального захисту, правового регулювання та гарантій у воєнний і післявоєнний періоди. В межах даного дослідження варто акцентувати увагу на наукових доробках сучасних авторів, які присвятили дослідження окремим аспектам соціального захисту поліцейських. Зокрема, Бахчев К. В. (2023) здійснює у своїй науковій роботі огляд теоретичної складової гарантій соціального захисту поліцейського [1]; Бугайчук К. Л. (2021) висвітлює у своїх наукових доробках



питання посилення соціального захисту поліцейських шляхом внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію», у тому числі в частині надання пільг поліцейським [2]; Вапнярчук Н. М. (2022) розглядала у своїй науковій статті нормативно-правове забезпечення соціального захисту працівників Національної поліції України [3]; Кісіль О. Ю. (2021) у дисертації досліджувала сутність та особливості правового регулювання соціального забезпечення поліцейських в Україні, а також опрацьовувала відповідні пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення загального та спеціального трудового законодавства у відповідній сфері [4]; Князькова Л. М. (2021) також у своїй науковій статті досліджувала проблеми соціального захисту поліцейських [5]; Марусевич Д. О. (2021) на дисертаційному рівні досліджував питання адміністративно-правового регулювання соціального захисту поліцейських та визначав можливі шляхи його вдосконалення [6]; Чекан М. М. (2020) під час дисертаційного дослідження акцентував увагу на особливостях публічного адміністрування соціального захисту в Україні, зокрема соціального захисту поліцейських [7] та інші. Вказані доробки становили наукове підґрунтя даної роботи. Водночас відзначимо, що окремого дослідження, присвяченого класифікації прав пільгових категорій поліцейських, дотепер проведено не було.

Метою науковою статті є теоретико-правове обґрунтування класифікації видів прав пільгових категорій поліцейських з урахуванням сучасних умов дії правового режиму воєнного стану в Україні та післявоєнного періоду.

Результати дослідження. Забезпечення правового та соціального захисту осіб, які перебувають на службі в Національній поліції України, є важливим аспектом державної політики, особливо за умов збройного конфлікту, внутрішньої нестабільності та реформ правоохоронної системи. Пільгові категорії серед поліцейських мають особливий правовий статус, що обумовлює потребу в окремому розгляді видів прав, які надаються цим особам.

Марусевич Д. О. у своїх дисертації доводить, що соціальний захист поліцейських охоплює дві групи гарантій: основні (гарантовані Конституцією України) та додаткові (гарантовані законами України) [6]. Ми акцентуємо увагу на іншій класифікації прав вказаної категорії поліцейських, більш традиційній для вітчизняної парадигми права.

По-перше, відзначимо, що поліцейський так само, як і будь-який громадянин України, має права, визначені в Конституції України [8], а саме: громадянські, політичні, економічні, соціальні, екологічні, культурні, сімейні. Такі права будемо вважати основними. Зокрема:

- Громадянські права це можливості людини щодо задоволення її біологічного існування, матеріальних, духовних та інших потреб (право на життя, на недоторканність, таємницю листування, вибір місця проживання, свободу думки і слова тощо).

- Політичні права це можливості людини щодо участі її у державному та громадському житті (брати участь в управлінні державними справами, в роботі державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, мати громадянство тощо).

- Економічні права це можливості людини щодо участі у виробництві матеріальних благ (право на працю, на приватну власність, на відпочинок, справедливую оплату праці, професійну підготовку, перепідготовку тощо).

- Соціальні це можливості людини щодо забезпечення належних соціальних умов життя (право на охорону здоров'я, на достойний життєвий рівень тощо).

- Екологічні це можливості людини щодо забезпечення безпечного навколишнього середовища (право на безпечне довкілля, відшкодування шкоди, завданої порушенням цього права, тощо).

- Культурні це можливості людини щодо доступу до духовних цінностей (право на освіту, на свободу творчості, захист інтелектуальної власності тощо).

- Сімейні це можливості людини щодо розпорядження в сімейних правовідносинах (право на невтручання в особисте й сімейне життя; на добровільне одруження, рівні права та обов'язки у шлюбі та сім'ї; на державну охорону сім'ї, материнства, батьківства і дитинства тощо).

По-друге, маємо наголосити, що пільгові категорії поліцейських мають як основні права, як громадяни України, так і спеціальні, які передбачені адміністративно-правовим



статусом поліцейського. Спеціальні права поліцейського визначені Законом України «Про Національну поліцію» [9], серед них, зокрема, можна виділити ті, які пов'язані з виконанням службових завдань (повноваження, передбачені статтею 23 Закону), а також ті права, які визначаються соціальними гарантіями для поліцейських (передбачені розділом IX Закону).

У рамках даного дослідження зосередимо увагу саме на соціальному забезпеченні поліцейського, як суб'єкта правових відносин. Наголосимо, що Законом передбачені такі соціальні права для поліцейського: право на відпочинок, на відпустки, грошове забезпечення, медичне забезпечення, житлове забезпечення, одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського, пенсійне забезпечення, право на навчання дітей поліцейського, захист прав та законних інтересів поліцейських. Перелік цих прав є вичерпним, передбачений чинним законодавством і обумовлений набутим статусом. Однак органи місцевого самоврядування можуть доповнювати перелік вказаних прав поліцейських своїм рішенням. Наприклад, надати право на безкоштовний проїзд в громадському транспорті.

По-третє, пропонуємо виділити конкретні права залежно від тієї пільгової категорії, до якої особи належать, адже адміністративно-правовий статус таких осіб, крім ознак адміністративно-правового статусу поліцейського, має свої особливості. Саме на цій категорії прав і пропонуємо зупинитися в рамках даного наукового дослідження.

До пільгових категорій, які мають право на додаткові гарантії, належать: учасники бойових дій; особи з інвалідністю, пов'язаною з виконанням службових обов'язків; постраждали від наслідків Чорнобильської катастрофи; внутрішньо переміщені особи; ветерани служби; багатодітні батьки та особи, які виховують дітей з інвалідністю.

Зауважимо, що немає однозначної нормотворчої позиції щодо видів пільгових категорій поліцейських, однак узагальнений аналіз прав окремих категорій пільговиків дозволяє виділити наступні види конкретних прав, які особи отримують додатково:

- Право на грошову допомогу (наприклад, для внутрішньо переміщених осіб [10], постраждалих від Чорнобильської катастрофи [11]).

- Право на інші види матеріального забезпечення (знижка на оплату за користування комунальними послугами; безоплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту; знижка на оплату за користування житлом залежно від виду пільгової категорії).

- Право на додатковий оплачуваний відпочинок (наприклад, для учасників бойових дій, для одного з батьків, які мають двох або більше дітей віком до 15 років, або дитину з інвалідністю, для громадян, які віднесені до першої та другої категорії осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи).

- Право на медичне забезпечення та оздоровлення (наприклад, щорічне медичне обстеження (диспансеризацію), санаторно-курортне лікування всіх осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи [11]; для учасників бойових дій передбачено: безплатне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів; першочергове безплатне зубопротезування; безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування; щорічне медичне обстеження і диспансеризація із залученням необхідних спеціалістів; першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах, аптеках та першочергова госпіталізація тощо [12]).

- Право на психологічне забезпечення. Вважаємо цей напрям недостатньо розвиненим в системі Національної поліції. Адже він досі не трансформований у повному обсязі на потреби осіб, які є дотичними до збройного конфлікту. Дотепер на нормативному рівні основними завданнями системи забезпечення в Національній поліції є виконання поточних завдань: психологічне вивчення; психологічна підготовка; психопрофілактична робота; підтримка та оптимізація соціально-психологічного клімату в колективах; психологічне супроводження службової діяльності працівників поліції; психологічне супроводження освітнього процесу [13]. В умовах збройного конфлікту на території України потребує розвитку тенденція додаткового обов'язкового психологічного забезпечення осіб, які самі або



їх рідні є учасниками бойових дій, постраждали внаслідок збройного конфлікту, були звільнені з полону тощо. Також вважаємо за потрібне запровадження обов'язкового проходження психологічних сесій поліцейськими, які мають намір проходити службу або повернутися з прифронтових чи деокупованих територій, для поліцейських, які брали участь у ліквідації наслідків збройних обстрілів цивільних об'єктів з жертвами. Психологи мають відпрацювати та затвердити відповідні алгоритми дій з відповідними категоріями поліцейських. Це робота, яка має здійснюватися вже тепер та продовжитися і після завершення збройного конфлікту.

Основними проблемами реалізації прав пільгових категорій поліцейських наразі є: бюрократичні бар'єри; нерівномірне фінансування; обмежена доступність інформації. Доцільно запровадити єдиний електронний реєстр пільгових категорій, автоматизовану систему обліку прав, розширити міжвідомчу взаємодію.

Висновок. Система прав пільгових категорій поліцейських має бути структурованою, прозорою та дієвою. Необхідне як нормативне, так і інституційне вдосконалення механізмів реалізації пільг. Поглиблене дослідження дозволяє визначити пріоритети у правовому забезпеченні соціальних гарантій поліцейських в умовах сучасних викликів безпеки.

Узагальнюючи викладене вище, цілком доцільно виділити три види прав пільгових категорій поліцейських: основні (загальногромадянські права, що гарантовані Конституцією України (громадянські, політичні, економічні, соціальні, екологічні, культурні, сімейні), спеціальні (права, які визначаються адміністративно-правовим статусом поліцейського відповідно до Закону України «Про Національну поліцію»), конкретні (додаткові права, які надаються особам, що належать до певних пільгових категорій). Розвиток даного напрямку теоретичного дослідження видається важливим, особливо за умов збільшення таких осіб за рахунок збройного конфлікту на території України.

Список використаних джерел:

1. Бахчев К.В. Гарантії соціального захисту поліцейських в умовах дії воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 351–354. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/85>
2. Бугайчук К. Л. Деякі питання посилення соціального захисту поліцейських. *Актуальні питання юриспруденції: теоретичний та практичний виміри* матеріали Четвертої Міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 22 квіт. 2021 р.). Суми. Сумський національний аграрний університет. 2021. С. 72–75.
3. Вапнярчук Н.М. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту працівників Національної поліції України: сьогодення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 6. С. 135–139. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.24>
4. Кісіль О.Ю. Особливості правового регулювання соціального забезпечення поліцейських в Україні: автореф. канд юрид наук. 12.00.05 Харків. 2021. 24 с.
5. Князькова Л.М. Деякі питання реалізації права на соціальний захист працівників органів внутрішніх справ. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 2. С. 92–99. DOI <https://doi.org/10.32850/sulj.2021.2.16>
6. Марусевич Д.О. Адміністративно-правове регулювання соціального захисту поліцейських: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2021. 236.
7. Чекан М.М. Публічне адміністрування соціального захисту в Україні дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2020. 226 с.
8. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
9. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
10. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022. № 332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text>.



11. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 28.02.1991 № 796-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12#Text>.

12. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>.

13. Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських: наказ МВС України від 06.02.2019 № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#n15>.

